

Krachtig begrijpend luisteren in de kleuterklas

Deze powerpoint is gebaseerd op de
studiedag 'Een en al oor' (KUL en CTO),
24 november 2020

Doelen

- Inzicht in het belang van begrijpend luisteren
- De taxonomie van Bloom leren toepassen
- Een krachtige luisteractiviteit voorbereiden

Praktisch:

- Na de kerstvakantie
- Zorgleerkracht in de klas → co-teachen

Waarom is begrijpend luisteren zo belangrijk?

De mondelinge taalvaardigheid en de woordenschat van kleuters op 3- à 4-jarige leeftijd **voorspelt het begrijpend lezen** halverwege de basisschool.

In de kleuterklas wordt dus de **basis gelegd** van goed lezen in de lagere school!

Werken aan krachtig luisteronderwijs is dus essentieel!

Wat betekent dat voor risicolezers?

- Vroege detectie van (potentiële) risicolezers is heel belangrijk!
- Intensieve interventies om alle lezers goede lezers te laten worden en de zwakke lezers niet lang zwak laten zijn.

Belangrijke omgevingsfactoren?

- Aandacht van thuis voor geletterdheid.

→ *voorbeeld: 'de boekenclub'*

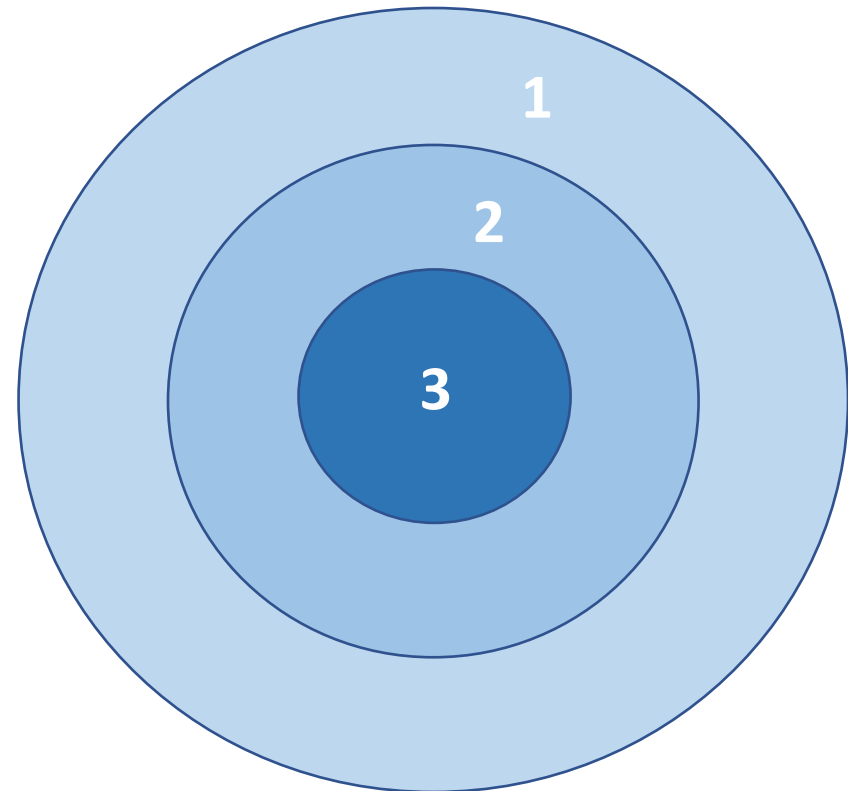
- De leesinstructie van de leerkracht.

Luisteren/lezen met begrip: 2 pijlers

- Pijler 1: ontwikkeling van kennis en woordenschat
 - Kennis van taal
 - Kennis van de wereld
 - Woordenschat
 - Achtergrondkennis
 - Voorkennis
- Pijler 2: sturen van het denkproces → luisterstrategieën

Basis van een krachtig taalbeleid in de kleuterklas

1. Rijk en krachtig taalaanbod
2. Voorlezen, interactief en hardop denkend voorlezen
3. Ontluikende geletterdheid, letterkennis, fonemisch bewustzijn, voorschotbenadering

Wat kunnen we doen om van onze kleuters goeie, flexibele lezers te maken?

Zorgen voor een goede leesstart: begrijpend luisteren, ontluikende geletterdheid, fonemisch bewustzijn en letterkennis

Veel tijd besteden aan begrijpend luisteren

Effectieve didactiek begrijpend luisteren inzetten

Bouwen aan achtergrondkennis en woordenschat

Kiezen voor rijke, complexe, boeiende teksten

Een motiverende luisteromgeving creëren

Inzetten op attitudes en executieve functies (zelfsturing)

De 5 sleutels voor effectief begrijpend lezen en luisteren

1. Interactie
2. Motivatie
3. Transfer
4. Strategie-instructie
5. Functionaliteit

Krachtige BL-activiteit: 3 stappen

STAP 1 – luisteractiviteit voorbereiden

Tekst selecteren

Leerdoel koppelen

Tekst verkennen

Uitvoering plannen

STAP 2 – luisterproces begeleiden

De tekst introduceren

De tekst voorlezen

De tekst nabespreken

Strategieën *modellen*

Vragen stellen

Interactie stimuleren

Visueel ondersteunen

STAP 3 – verwerking van de tekst ondersteunen

Verbreden

Verdiepen

Stap 1: luisteractiviteit voorbereiden

tekst selecteren leerdoel koppelen tekst verkennen uitvoering plannen

- Gevarieerd aanbod: soorten boeken
- Goede kwaliteit
- Aansluitend bij thema

Stap 1: luisteractiviteit voorbereiden

tekst selecteren leerdoel koppelen tekst verkennen uitvoering plannen

Gebruik zeker ook **digitale prentenboeken!**

- Kinderen met bepaalde woordenschat haken bij het voorlezen vaak af.
- Bewegende digitale boeken houden kinderen beter bij het verhaal.
- Door herhaling leren kinderen het verhaal beter begrijpen en leren ze nieuwe woorden.

Stap 1: luisteractiviteit voorbereiden

tekst selecteren leerdoel koppelen tekst verkennen uitvoering plannen

Welke **doelen** kan je selecteren? Met welke bril kijk je?

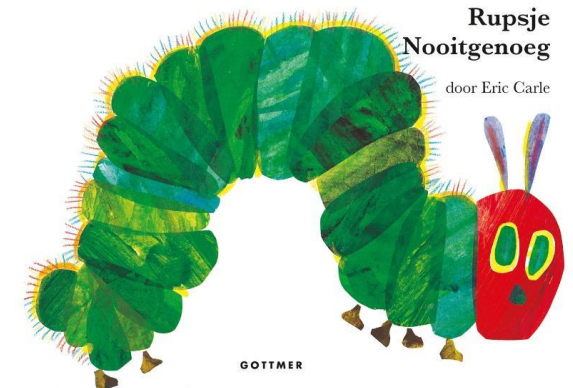

- Kennis vergroten
- Strategie oefenen → bv. leren voorspellen a.h.v. illustraties
- Taalverrijking → woordenschat rond thema oefenen, groter maken

Stap 1: luisteractiviteit voorbereiden

tekst selecteren **leerdoel koppelen** tekst verkennen uitvoering plannen

Wisselwerking leerdoelen en keuze van boek of tekst

Stap 1: luisteractiviteit voorbereiden

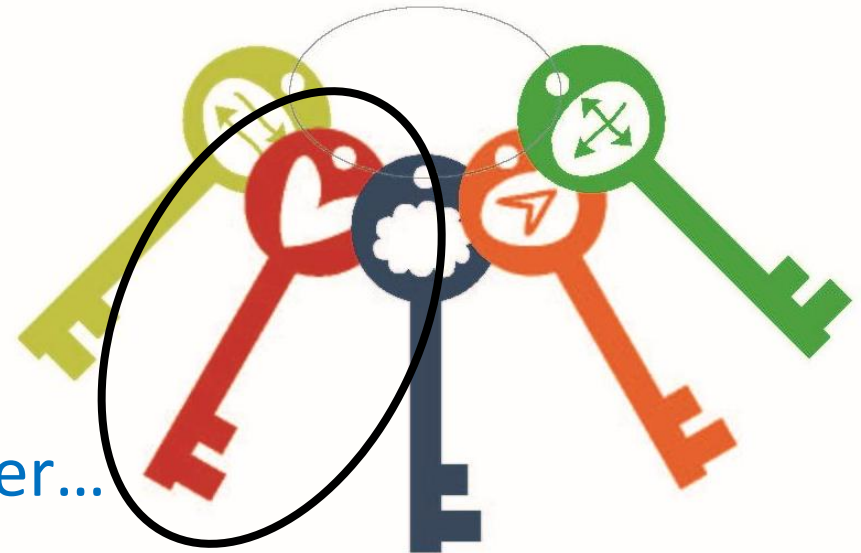
tekst selecteren leerdoel koppelen tekst verkennen uitvoering plannen

Geef de kleuters een **reden (doel)** om het boek te lezen.

Verhoog hun motivatie.

Hoe?

- Boek laten kiezen
- Triggeren: wat willen we graag weten over...

Stap 1: luisteractiviteit voorbereiden

tekst selecteren leerdoel koppelen tekst verkennen uitvoering plannen

Neem de tekst al eens door en sta stil bij

Welke voorkennis en woordenschat hebben de kleuters nodig om de tekst te begrijpen?

Hoe kan ik de tekst expressief voorlezen (mimiek, klemtonen, intonatie, gebaren,..)?

Waar en hoe aandacht besteden aan leesstrategieën: voorspellen, samenvatten,...?

Welke introductie en verwerkingsactiviteiten passen bij de tekst? (ifv motivatie en voorkennis)

Welke kinderen zullen pré- en verlengde instructie nodig hebben? Hoe bezorg ik ook hen een succeservaring?

Welke kinderen hebben tijdens de activiteit extra uitdaging nodig? In welke vorm?

Stap 1: luisteractiviteit voorbereiden

tekst selecteren leerdoel koppelen tekst verkennen uitvoering plannen

Denk ook al na over:

Voorleesplek?

- Weinig prikkels en afleiding
- Hoe aangeven dat je even bezet bent?
- Kunnen de kinderen jou en het boek goed zien?

Extra ondersteuning?

- Ervaringen, woordenschat,...
- aanbieden voor het lezen
- Kleine groep
- Activiteit, prentenboek al eens bekijken,...

Samenstelling van de groepen?

- Kleine groep= meer interactie, aandacht en initiatieven van de kinderen
- Leeftijdsgroepen, niveaugroepen

Herhaald voorlezen?

- Tekst verschillende keren lezen
- Variëren in luistervraag (om gericht te luisteren)
- Variëren in plaats, aanpak,...

Stap 2: luisterproces begeleiden

Een voorlees- of luister activiteit bestaat uit **drie delen**:

VOOR

tekst introduceren

TIJDENS

tekst voorlezen

NA

tekst nabespreken

Stap 2: luisterproces begeleiden

Er bestaan verschillende manieren van voorlezen:

Hardop denkend voorlezen

- Leerkracht doet voor hoe zij betekenis geeft aan tekst
- Geleide interactie
- Kleuters denken mee

Interactief voorlezen

- Leerkracht en leerlingen geven samen betekenis aan tekst
- Veel interactie: samen denken en redeneren

Letterlijk voorlezen

- Schrijftaal leren
- Rijkdom van taal en woordenschat
- Geen interactie
- Kan bv. bij tweede of derde lezing

Stap 2: luisterproces begeleiden

In elk deel kan je een aantal **krachtige praktijken** inzetten om de kleuters te **ondersteunen** bij het begrijpen van de tekst:

strategieën modellen

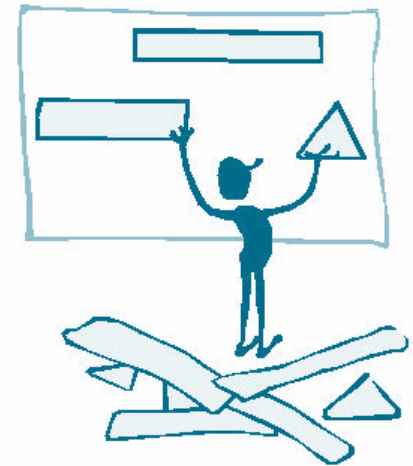
vragen stellen

interactie stimuleren

visueel ondersteunen

Stap 2: luisterproces begeleiden

strategieën modellen

vragen stellen

interactie stimuleren

visueel ondersteunen

Stap 2: luisterproces begeleiden

strategieën modellen

vragen stellen

interactie stimuleren

visueel ondersteunen

Wat zijn lees- en luisterstrategieën?

Leesstrategieën kan je zien als gereedschap. Het zijn hulpmiddelen die het denken aan de gang houden en sturen tijdens het lezen, ervoor zorgen dat de lezer actief blijft lezen en de lezer helpen om betekenis te geven aan de tekst.

Stap 2: luisterproces begeleiden

strategieën modellen

vragen stellen

interactie stimuleren

visueel ondersteunen

Soorten strategieën?

Sturingsstrategieën

- Doel bepalen
- Actualiseren/oproepen van kennis en woordenschat
- Luisterstrategieën inzetten
- Begrip controleren
- Begrip herstellen
- Reflecteren op tekst

Lees- /luisterstrategieën

- Voorspellen
- Vragen stellen
- Visualiseren
- Verbinden
- Samenvatten
- Inhoud afleiden

Herstelstrategieën

- Langzamer lezen/vertellen
- Aandachtiger luisteren/lezen
- Opnieuw lezen/luisteren
- Verder lezen/luisteren
- Illustraties bekijken
- Hulp vragen

Stap 2: luisterproces begeleiden

strategieën modellen

vragen stellen

interactie stimuleren

visueel ondersteunen

Wat is **modelen**?

- Hardop zeggen wat je doet om een tekst te begrijpen
- Je 'denkstem' laten horen, een kijkje geven in je hoofd
- Voordoen wat jij doet om een (prenten)boek te begrijpen
- Voordenken, om nadenken en samen denken te stimuleren
- Voordoen hoe jij strategieën gebruikt om de tekst te begrijpen

Stap 2: luisterproces begeleiden

strategieën modellen

vragen stellen

interactie stimuleren

visueel ondersteunen

Wanneer kan je **modelen**?

- Voor, tijdens en na het lezen
- Bij moeilijke passages die belangrijk zijn voor het tekstbegrip
- Wanneer er weinig reactie komt op je vragen
- Om het gebruik van leesstrategieën aan te leren

Stap 2: luisterproces begeleiden

strategieën modellen

vragen stellen

interactie stimuleren

visueel ondersteunen

Belangrijk bij modellen:

- Maak zichtbaar wat je modelt: wijs naar je hoofd, benoem, zeg 'ik denk nu...'
- Hou het kort
- Modellen mag niet ten koste gaan van luisterplezier
- Oefen!! Er is tijd nodig om dat onder de knie te krijgen!

Stap 2: luisterproces begeleiden

strategieën modellen vragen stellen interactie stimuleren visueel ondersteunen

Enkele voorbeelden:

VOORSPELLEN. De titel van dit boek is 'Ik wil een knuffel.' Ik zie dat deze beer iets vast heeft. Hij kijkt ook een beetje droevig. Ik denk dat dit niet de knuffel is die hij zoekt. Ik ben benieuwd of hij een betere knuffel vindt.

VISUALISEREN. Ik zie dat de kinderen aan het werk zijn op het land. Ik kan me niet voorstellen dat ik daar zou wonen. Dan zou ik ook elke avond op het land moeten werken zodat er 's avonds eten is. Ik zal dan waarschijnlijk niet naar school kunnen omdat ik dan 's avonds moet werken.

VERBINDEN. Ik zie dat er twee olifanten op het boek staan. Ik weet dat deze olifant Elmer heet want daar heb ik al over gelezen. Ik lees de titel: *Elmer en Tante Zelda*. Ik denk dat die andere olifant misschien wel zijn tante is. Ik begin snel te lezen want ik ben wel benieuwd wie die olifant is.

AFLEIDEN. Kijk nu toch eens wat hier gebeurt! Wasbeer en Otter gingen toch altijd samen zwemmen. Ze doen altijd alles samen. Maar nu heeft Otter alleen nog maar tijd voor rups. En Wasbeer gaat alleen zwemmen. Ik denk niet dat Wasbeer het leuk vindt dat Otter geen tijd meer voor hem heeft. Ik denk dat ze geen vriendjes meer zijn.

Stap 2: luisterproces begeleiden

strategieën modellen

vragen stellen

interactie stimuleren

visueel ondersteunen

Belang van vragen stellen:

- Om **strategieën** aan te leren (verbinden, voorspellen, samenvatten...)
- Samen **betekenis** geven aan de tekst
- Kinderen aanzetten tot **meedenken**
- Interactie **stimuleren**

Stap 2: luisterproces begeleiden

strategieën modellen

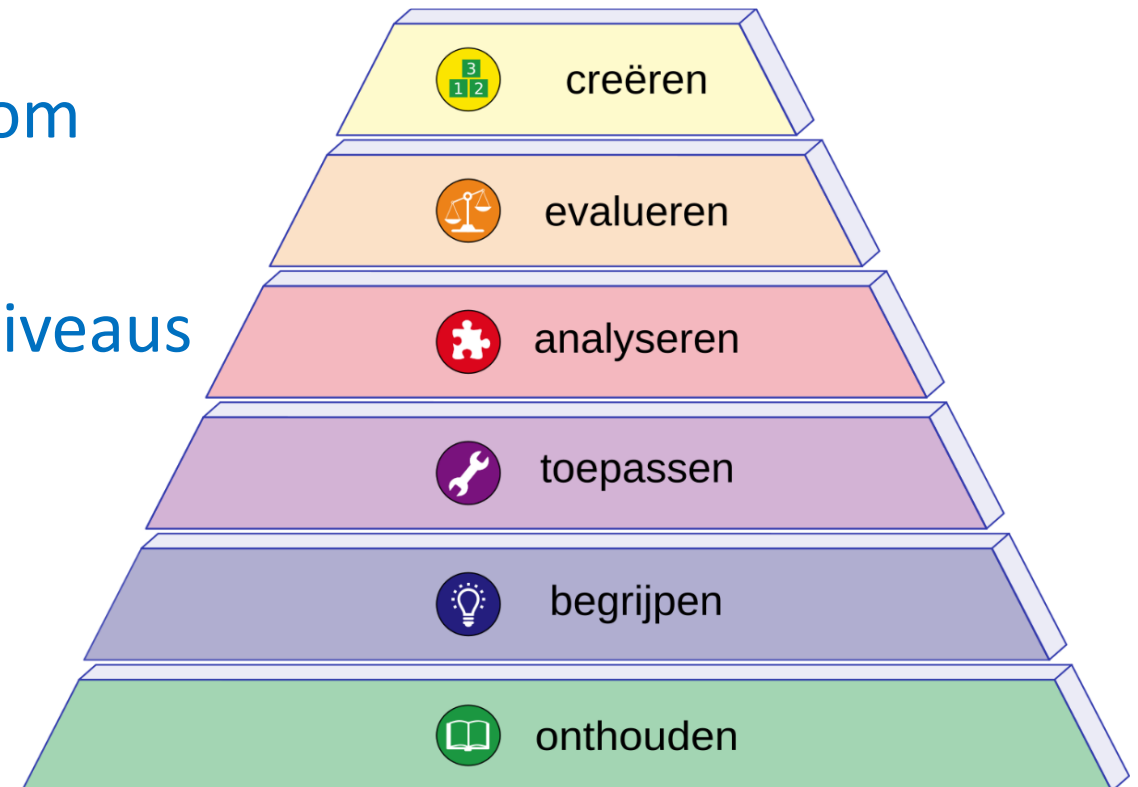
vragen stellen

interactie stimuleren

visueel ondersteunen

Soorten vragen → taxonomie van Bloom

- Varieer in de soorten vragen
- Stel ook vragen op de drie hoogste niveaus

Stap 2: luisterproces begeleiden

strategieën modellen

vragen stellen

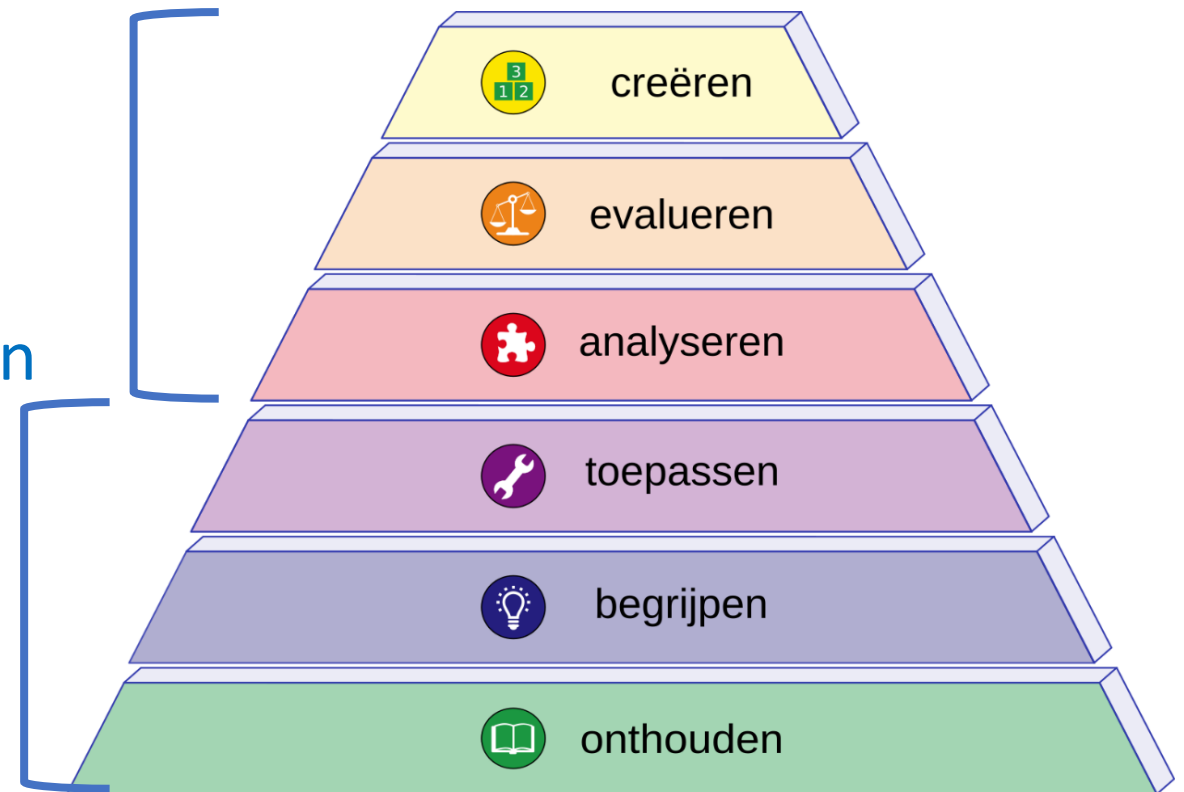
interactie stimuleren

visueel ondersteunen

Opdracht:

Stel twee vragen:

1. onthouden – begrijpen – toepassen
2. analyseren – evalueren – creëren

Stap 2: luisterproces begeleiden

strategieën modellen

vragen stellen

interactie stimuleren

visueel ondersteunen

Wat als geen antwoord komt? *Waarom kan je zien dat haas bang is?*

- Steunvragen → suggestie geven *Kijk eens naar haas, je ziet dat hij bang is...*
- Aanwijzingen geven *Kijk eens naar zijn kop. Hoek kijkt hij?*
- Hardop denken *Ik lees hier dat haas schrikt. Ik zie dat hij precies op de grond gaat zitten... Misschien valt hij wel?*

Stap 2: luisterproces begeleiden

strategieën modellen

vragen stellen

interactie stimuleren

visueel ondersteunen

tussen jou en de kleuters
☑ denkstimulerende gesprekken
voeren met de kleuters over de
tekst / het onderwerp

VOOR
TIJDENS
NA

tussen de kleuters onderling
☑ interactie over de tekst / het
onderwerp tussen de kleuters
onderling stimuleren

Stap 2: luisterproces begeleiden

strategieën modellen

vragen stellen

interactie stimuleren

visueel ondersteunen

Kleuters die onderlinge in interactie gaan

- zijn sterker betrokken
- komen tot dieper tekstbegrip
- groeien in begrijpend luisteren

Stap 2: luisterproces begeleiden

strategieën modellen

vragen stellen

interactie stimuleren

visueel ondersteunen

Werkvormen die onderlinge interactie stimuleren

Vensterruiten

Denken-delen-uitwisselen

Tweepraat

Voorwerpen
aanwijzen

Tekenen en
uitleggen

....

Stap 2: luisterproces begeleiden

strategieën modellen

vragen stellen

interactie stimuleren

visueel ondersteunen

Visualiseren heeft een positieve invloed op begrip van lezen, woordenschatontwikkeling en verhaalbegrip!

Stap 2: luisterproces begeleiden

strategieën modellen

vragen stellen

interactie stimuleren

visueel ondersteunen

Deze ondersteuning kan je inzetten

VOOR

tekst introduceren

- 'goesting' doen krijgen
- Voorspellen
- Aanzetten om doelgericht te luisteren
- Voorkennis activeren
- Verbinden...

TIJDENS

tekst voorlezen

- Variëren in interactie/voorlezen
- Voorspellen
- Samenvatten
- Lezen wat er staat → schrijftaal, rijkdom boekentaal!
- Tekst niet te vaak stilleggen

NA

tekst nabespreken

Terugblikken op

- luistervraag (-doel)
- voorspellingen
- het verhaal
- luisterervaring

Stap 3: verwerking van de tekst ondersteunen

Voorzie na het luisteren een **gevarieerd aanbod aan activiteiten**

- om begrip van het verhaal te verdiepen: kringgesprek, nieuw einde bedenken, uitstapmethodiek...
- om de inhoud van het boek creatief te verwerken: verteltafel, dramatiseren, kamishibai
- om woorden en inhouden uit het boek te ervaren: nieuwe hoek of verrijken van bestaande hoeken

Gebruik daarbij **coöperatieve werkvormen**, zorg voor interactie, begeleid door et modelleren.

Samengevat:

Begrijpend luisteren bereidt voor op **begrijpend lezen**.

Begrijpend luisteren kun je **stimuleren** door

- te werken met verschillende voorleesvormen:
 - Hardop denkend voorlezen
 - Interactief voorlezen
 - Letterlijk voorlezen
- strategieën te modelen: lees-, sturings- en herstelstrategieën
- vragen te stellen die aanzetten tot denken en redeneren: taxonomie van Bloom
- te werken met verschillende tekstsoorten